

Informe INSOCAT **per a la millora de l'acció social**

**Indicadors socials
a Catalunya en relació
al context estatal i europeu**

Núm. 7 | GENT GRAN: POBRESA I VULNERABILITAT

entitats
catalanes
d'acció
social

VERSIÓ REDUÏDA

**Podeu consultar l'informe complet a
[www.acciosocial.org/que-fem/informes-i-publicacions/
insocat-informe-dindicadors-socials](http://www.acciosocial.org/que-fem/informes-i-publicacions/insocat-informe-dindicadors-socials)**

**Amb la col·laboració de Júlia Montserrat, doctora en Economia,
i Cristina Valls, sociòloga**

SETEMBRE 2016
 www.acciosocial.org

ECAS és una federació d'Entitats Catalanes d'Acció Social que treballen de manera prioritària amb col·lectius en situació o risc d'exclusió social. L'atenció directa que presten les organitzacions membres d'ECAS i la tasca de la pròpia federació per vertebrar el sector es fonamenten en la lluita per la igualtat d'oportunitats per a tota la població, així com en la voluntat de transformar la societat per fer-la més justa i equitativa. El nostre objectiu és sumar esforços i vehicular-los per afavorir la inclusió, fer efectius els drets de les persones, promoure la plena ciutadania i contribuir al benestar de tota la població mitjançant la construcció d'una societat basada en el compromís i la coresponsabilitat, amb una cohesió social sòlida i duradora de la qual tots siguem participants.

1. INTRODUCCIÓ	3
2. ENVELLIMENT DEMOGRÀFIC	5
3. POBRESA	6
3.1. Taxa AROPE (Taxa de risc de pobresa i exclusió social)	6
3.2. Taxa de risc de pobresa	7
3.3. Pobresa severa	9
3.4. Privació material severa	10
3.5. Capacitat redistributiva de les transferències socials	13
4. HABITATGE	13
4.1. Règim de tinença i problemes a l'habitatge	13
4.2. Pobresa energètica	15
4.3. Forma de convivència	16
5. SALUT	17
5.1. Esperança de vida	17
5.2. Percepció de l'estat de salut	19
5.3. Salut mental	20
6. XARXA RELACIONAL I SOLEDAT	21
6.1. Soledat	21
6.2. Maltractament de les persones grans	22
7. DEPENDÈNCIA	23
7.1. Perfil dels sol·licitants de prestacions de dependència	24
7.2. Evolució de la gestió de les prestacions de dependència a Catalunya	25
7.3. Prestacions del sistema d'atenció a la dependència	26
7.4. Finançament	28
8. PENSIONS	29
8.1. Pensions de jubilació	29
8.2. Pensions de viudetat	31
8.3. Pensions no contributives	32

1. INTRODUCCIÓ

La setena edició de l'INSOCAT vol fer palesa la **vulnerabilitat del col·lectiu de la gent gran** i analitzar com es veu afectat per la crisi econòmica. Els condicionants de la gent gran podrien fer pensar que pateixen menys l'efecte de la crisi, ja que la majoria tenen ingressos mínims garantits amb les pensions i no tenen càrregues econòmiques com les despeses d'escola, roba o alimentació dels fills. Ara bé, com veurem al llarg del document, l'impacte de la crisi es manifesta sobretot en les dificultats per afrontar les despeses de la vida diària amb unes pensions insuficients.

Les **dificultats a l'hora d'obtenir algunes dades segregades per a la població de 65 anys i més** pot comportar la invisibilitat d'algunes situacions. Això es fa especialment palès en el capítol d'habitatge. En alguns apartats s'han incorporat dades procedents de diferents sistemes estadístics, alguns d'ells no oficials i no extrapolables a tot el col·lectiu de la gent gran, com és el cas de dades procedents de Creu Roja o Càritas.

Les dades mostren un **descens de la taxa de risc de pobresa de la gent gran** que s'acostuma a atribuir al manteniment de les pensions, però això no vol dir que la gent gran hagi vist incrementada la seva capacitat adquisitiva. El descens **s'explica sobretot per la davallada del llinar de pobresa** i per l'enfonçament de la resta de la població, no per la millora de la situació de les persones grans.

Cada vegada cal ser més pobre per ser considerat oficialment pobre (el llinar de risc de pobresa l'any 2015 se situa en 9.667,3 euros, inferior als 10.090,8 euros de 2009). L'encariment de la vida no va acompanyat d'un increment de les pensions, per la qual cosa la situació de pobresa de la gent gran no millora. D'altra banda, segons dades d'entitats del tercer sector, **les persones grans esdevenen un puntal necessari en molts nuclis familiars**: hi ha famílies que compten amb les pensions dels avis per fer front a despeses bàsiques com l'habitatge o l'alimentació.

La gent gran també es veu afectada per la **pobresa energètica**. El 6% de les persones de 65 anys i més tenen problemes per mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada, un percentatge que, tot i ser inferior al de la població total, s'ha duplicat des de 2013.

El **deteriorament de l'estat de salut física i mental** que comporta l'envelliment, especialment en les dones, es pot veure agreujat en un context de crisi econòmica per les dificultats que pateixen els entorns familiars de les persones grans.

En una edat en què s'hauria de poder gaudir de la jubilació, moltes persones grans han de fer front a responsabilitats com la cura d'altres adults (els seus pares, fins i tot) o dels néts per ajudar els seus fills. Per altra banda, **l'esperança de vida es veu afectada per la situació socioeconòmica**, tal com ho mostren les significatives diferències entre barris a la ciutat de Barcelona, correlacionades amb el nivell d'ingressos.

La crisi ha tingut greus efectes sobre les polítiques públiques i **la repercussió de les retallades s'ha notat fortament en les prestacions de dependència**. La més important del RD 20/2012¹ és la que posposa durant tres anys l'entrada al sistema de les persones en situació de dependència moderada (grau 1). Altres mesures incideixen en l'oferta de les prestacions **disminuint la intensitat dels serveis** (menys hores d'ajuda domiciliària, menys hores de centre de dia) i indirectament **reduint la qualitat dels serveis institucionalitzats** (no exigència dels nivells professionals establerts, congelació de les plantilles de personal, etc.). La disminució dels pressupostos incideix en la reducció o el manteniment de les places, mentre el nombre de persones beneficiàries augmenta.

Les **prestacions monetàries** també s'han vist afectades en rebaixar-ne l'import, suprimir la bonificació de la quota de la Seguretat Social del cuidador familiar i aprovar una moratòria durant dos anys

1. Real Decreto-Ley 20/2012, de 13 de julio, de medidas para garantizar la estabilidad presupuestaria y de fomento de la competitividad.

del pagament de les noves prestacions de cuidador familiar. L'increment dels copagaments ha afectat directament la butxaca dels usuaris, mentre que la disminució de l'aportació del nivell mínim per part de l'Estat ha afectat les finances autonòmiques.

L'informe posa especial èmfasi en les pensions com a gran pilar del sistema de protecció social. La Llei de pensions assegura unes prestacions mínimes, però les «bosses de pobresa» es concentren en aquelles persones que no tenen dret a una pensió contributiva i han de sol·licitar una pensió no contributiva (PNC), la qual no sempre els serà concedida atesos els requisits que s'exigeixen (anys de residència i límit d'ingressos de la unitat familiar). D'altra banda, la quantia de les PNC és tan baixa que el fet de ser-ne beneficiari no garanteix poder sortir de la situació de pobresa. La condició de dona i el règim de cotització (SOVI, autònoms) són altres factors de risc de pobresa.

Consideracions metodològiques:

Els informes INSOCAT utilitzen com a font de dades principal l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV), consensuada a escala europea². Permet establir comparatives amb indicadors socials de la UE, tot i que disposem de poques dades comparatives per edat.

Segons l'Idescat, l'Enquesta de Condicions de Vida de 2013 incorpora novetats metodològiques que representen una millora en la informació recollida sobre els ingressos de les llars, ja que combina la informació proporcionada pels informants amb la dels registres administratius. Aquest canvi metodològic ha provocat, però, un trencament amb els resultats de les edicions anteriors. Per aquest motiu s'han realitzat noves sèries retrospectives dels principals indicadors des de 2009, perquè resultin comparables amb les dades de 2013.

Per elaborar aquest monogràfic també s'han consultat altres fonts, com l'Enquesta de Salut de Catalunya (ESCA), l'Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits Saludables (en aquest cas les dades són de 2011, a l'espera que l'any 2017 es publiquin dades actualitzades de 2016), l'Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya, estadístiques de dependència de l'IMSERSO i estadístiques de la Seguretat Social.

També s'han consultat dades estadístiques no oficials com les dels Cercles de Comparació Intermunicipal i l'Observatori de la xarxa SAD de la Diputació de Barcelona, i les d'entitats com Càritas o Creu Roja, ja que sobre gent gran i pobresa es disposa de poques dades oficials i les del tercer sector resulten complementàries a l'hora d'interpretar la realitat. Són dades relatives a determinats segments de població, parcials i no representatives, per la qual cosa no són extrapolables al conjunt de la població. Ens permeten conèixer la realitat de les persones en situació de vulnerabilitat ateses per aquestes entitats, amb les limitacions que això comporta.

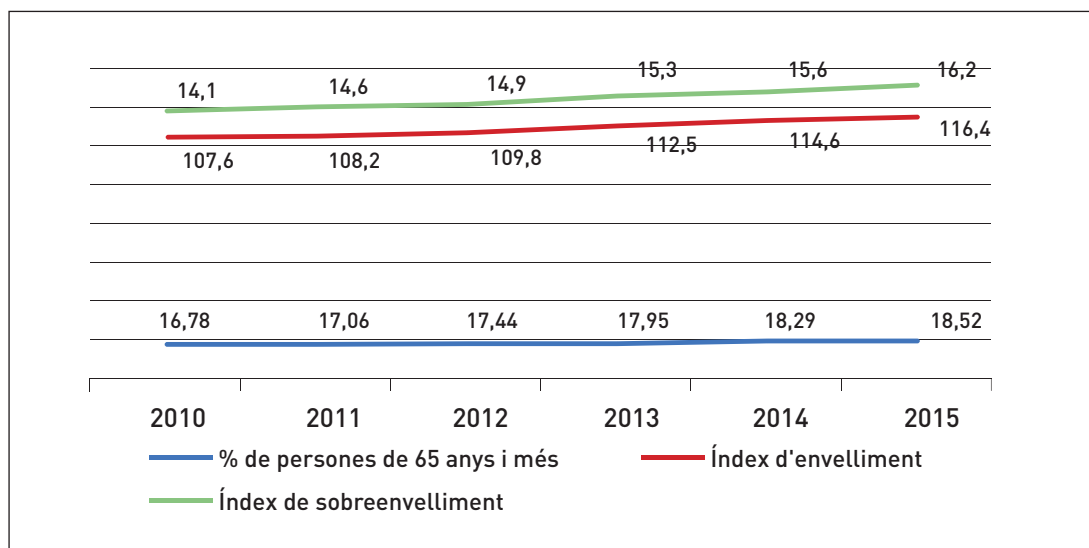
D'altra banda, les dades quantitatives es complementen amb aportacions qualitatives de professionals d'entitats del sector, algunes d'elles membres d'ECAS, a través d'un *focus group* amb l'objectiu de contrastar, ampliar i il·lustrar la realitat que mostren les dades. Han participat en aquesta sessió: **Teresa Crespo** (ECAS); **Carme Gargallo** (Càritas Diocesana de Barcelona); **Gemma Rocés** (Creu Roja); **Luis Berrios** (Diputació de Barcelona); **Jordi Foix** (Fundació Els Tres Turons); **Samanta Dámaso** (Suara Cooperativa); **Júlia Montserrat**, doctora en Economia; **Cristina Valls**, sociòloga; **Fina Castaño** (Associació Benestar i Desenvolupament, ABD); **Enric Ollé** (Federació d'associacions de gent gran de Catalunya, FATEC); **Enrique Peidró** (FATEC); **Ana Cadiñanos**, **Josep Gómez** i **Cari Ariño** (Ajuntament de Barcelona).

2. En alguns casos, les dades aportades per l'Idescat no coincideixen amb les publicades per l'INE (ni per Eurostat, que pren com a referència aquestes últimes) perquè els càlculs de l'INE es basen en el total de la població de l'Estat espanyol, mentre que l'Idescat fa els càlculs en relació a les dades específiques de Catalunya. En el cas del llinar de pobresa, per exemple, aquesta diferència fa que varïi la taxa de pobresa.

2. ENVELLIMENT DEMOGRÀFIC

Definicions | **Índex d'envelliment:** Relaciona la població de 65 anys i més amb la menor de 15 anys. El valor de l'índex expressa el nombre de persones de 65 anys i més per cada 100 joves menors de 15 anys. | **Índex de sobreenvelliment:** Relació entre la població de 85 anys i més amb la població de 65 anys i més. El valor de l'índex expressa el nombre de persones de 85 anys i més per cada 100 persones de 65 anys i més.

Gràfic 1. Indicadors d'envelliment de la població a Catalunya 2010-2015

Font: Idescat. Indicadors demogràfics. Anuari Estadístic de Catalunya

Anàlisi

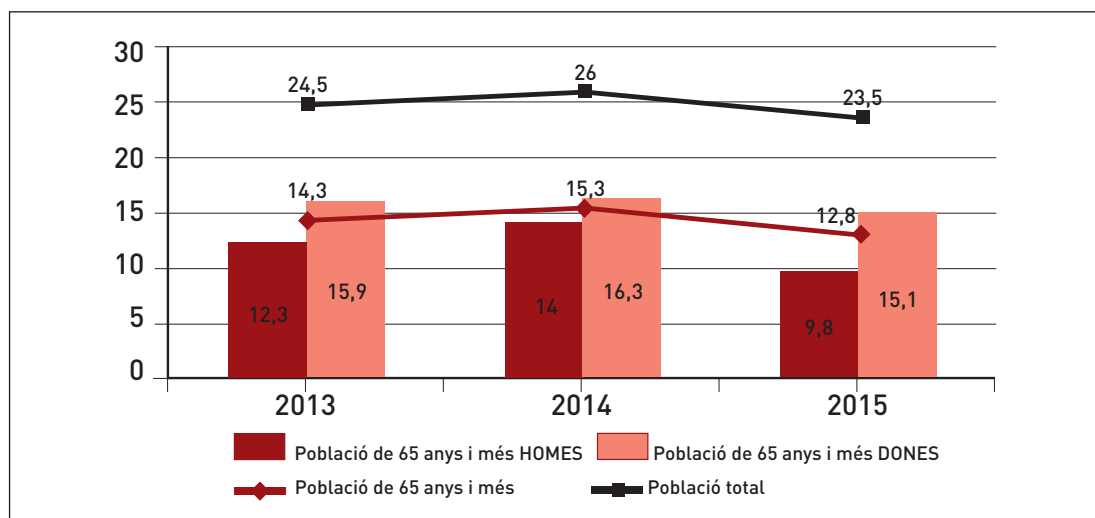
- Les característiques de la població de 65 anys i més de Catalunya són molt similars a les d'altres països europeus. **El procés d'envelliment està present a totes les societats avançades** i té un impacte en l'estructura social i demogràfica de les societats. En els darrers anys **la població de 65 anys i més ha augmentat de manera progressiva**, la qual cosa es reflecteix a l'índex d'envelliment i a l'índex de sobreenvelliment.
- **La població de 65 anys i més continuarà augmentant en el futur**, segons les projeccions de l'Idescat. En l'horitzó 2031 aquesta franja representaria el 23,9% de la població total, mentre que en l'horitzó 2051 representaria el 30,8% de la població. També es produirà un **procés de sobreenvelliment del col·lectiu de gent gran**. L'any 2015 la població major de 85 anys representa el 16,2% de la població major de 65 anys; l'any 2031, aquest percentatge seria del 17,1% i l'any 2051, del 22,1%.

3. POBRESA

3.1 Taxa AROPE (Taxa de risc de pobresa i exclusió social)

Definició | La taxa AROPE (acrònim de l'anglès *At-Risk-Of Poverty and Exclusion*) té en compte tres altres indicadors: la població que viu sota el llindar de pobresa (persones que viuen en llars amb una renda inferior al 60% de la mitjana de la renda nacional), la població afectada per una privació material severa (no poden permetre's el pagament de quatre dels següents nou ítems: hipoteca, lloguer o pagaments a termini; manteniment de l'habitatge a una temperatura adequada; una setmana de vacances l'any; un àpat amb carn, pollastre o peix cada dos dies; telèfon; televisió; rentadora; cotxe; despeses imprevistes) i la població amb baixa intensitat de treball per llar (nombre de mesos treballats durant l'any per part de tots els membres de la llar en edat laboral en relació als mesos que teòricament podrien treballar; una intensitat de treball igual o inferior a 0,20 es considera baixa).

Gràfic 2. Taxa AROPE de la població de 65 anys i més per sexe vs població total. Catalunya, 2013-2015 (%)

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Taula 1. Taxa AROPE de la població de 65 anys i més per sexe vs població total. Comparació Catalunya, Espanya i UE, 2013-2015 (%)

	Població de 65 anys i més			Població total		
	Catalunya	Espanya	UE	Catalunya	Espanya	UE
2015	12,8	13,7		23,5	28,6	
2014	15,3	12,2	17,7	26	29,2	24,5
2013	14,3	14,9	18,3	24,5	27,3	24,6

Font: Idescat, INE i Eurostat

Anàlisi

- El percentatge de persones de 65 anys i més que es troben en risc de pobresa o exclusió social ha disminuït. El motiu del descens no és una millora de la situació de les persones grans, sinó l'**empobriment general de la població**: la taxa és un valor relatiu i el llindar de la pobresa ha baixat en els darrers anys, per la qual cosa es pot «sortir estadísticament de la pobresa» rebent els mateixos ingressos (com pot passar amb les pensions, que es mantenen), a pesar que el cost de la vida augmenti.
- **Les dones grans es troben en major risc de pobresa que els homes**. La causa són principalment les pensions més baixes que reben les dones pel fet de no haver cotitzat o haver tingut **trajectòries laborals més curtes, intermitents i amb salaris més baixos**.

→ Aportacions qualitatives

«Durant la crisi, quan tota la població ha patit molt, la majoria de la gent gran ha disposat d'una pensió que l'ajudava a tirar endavant. A més, no tenen les despeses de l'escola o dels fills. Però quan comencen a tenir problemes de salut i necessiten una ajuda domiciliària, contractar un auxiliar o anar a una residència... són molts diners de cop i no tenen capacitat d'estalvi per afrontar aquestes despeses.»

Carme Gargallo, Càritas Diocesana

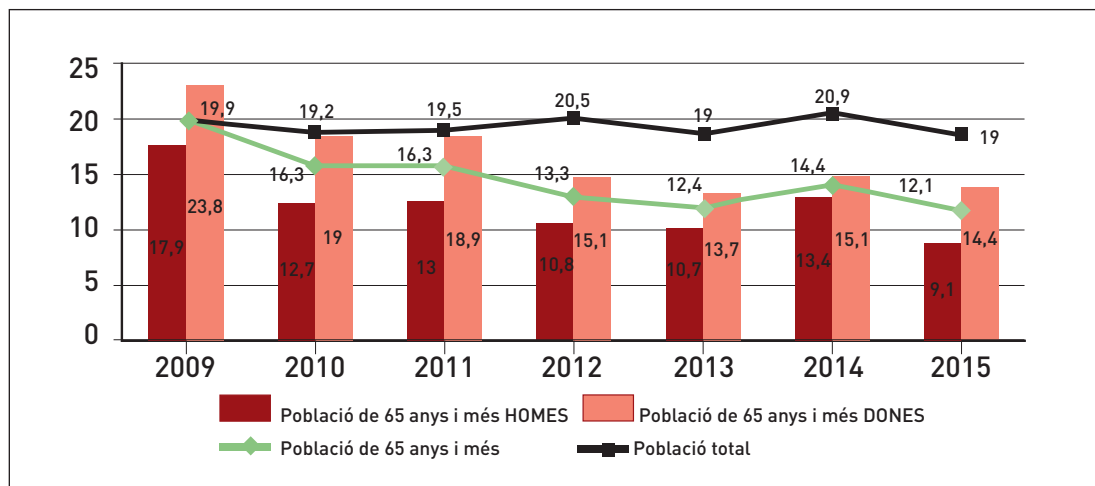
«La gent gran hem passat en pocs anys de ser els que pitjors condicions socioeconòmiques teníem a ser considerats els més afortunats, en comparació amb la resta de la població. En algunes cases és l'únic ingrés per a les famílies; molta gent gran contribueix a cobrir despeses de la resta de la família, i això no està quantificat.»

Enric Ollé, FATEC

3.2 Taxa de risc de pobresa

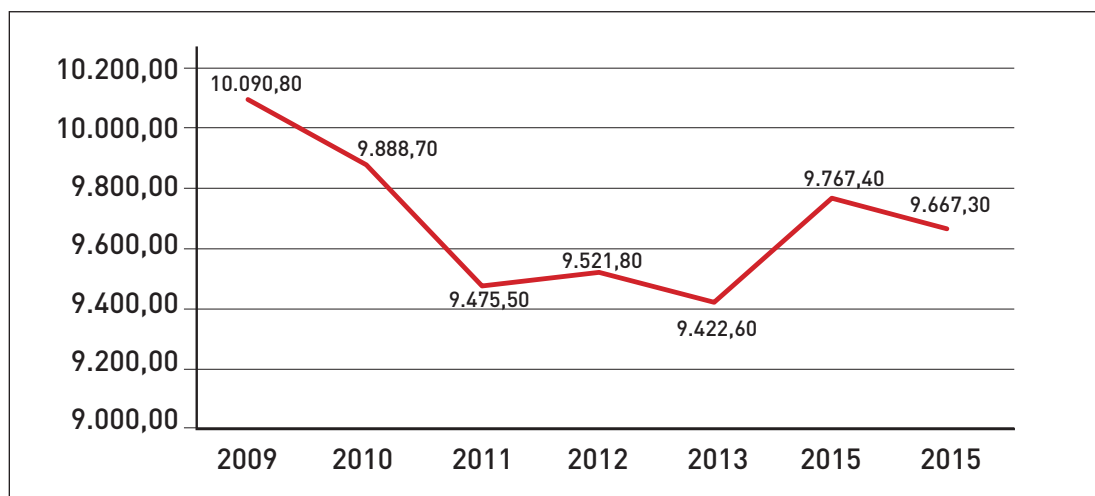
Definició | Percentatge de persones que viuen en llars amb una renda disponible equivalent inferior al 60% dels ingressos medians corresponents al tipus de llar. L'equivalència es construeix sobre la base dels índexs de l'OCDE modificats.

Gràfic 3. Taxa de risc de pobresa de la població de 65 anys i més per sexe vs població total. Catalunya, 2009-2015 (%)

Font: Idescat. A partir de les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE Sèries retrospectives 2009-2012 en base a 2013

Gràfic 4. Evolució del llindar de risc de pobresa. Catalunya, 2009-2015

Font: Idescat. A partir de les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE Sèries retrospectives 2009-2012 en base 2013

Anàlisi

- Arran de la crisi i la gran destrucció de llocs de treball, que ha deixat milers de llars sense ingressos (segons l'Enquesta de Població Activa, més de 200.000 persones viuen a Catalunya en habitatges sense perceptors d'ingressos), **les persones grans que disposen d'una pensió han de mantenir la família** i acaben repartint aquesta prestació amb els fills i néts, desprenent-se fins i tot en ocasions dels estalvis que hagin pogut aconseguir al llarg de la vida.³
- Si analitzem les dades amb **perspectiva de gènere**, les diferències s'observen especialment a partir dels 64 anys: la taxa de pobresa de les dones en aquesta franja és 5,3 punts superior a la dels homes, mentre que la diferència entre la població total és de 0,1 punts.

→ Aportacions qualitatives

«Antigament, quan una persona es feia gran anava a viure amb la família. Ara es dona el cas de persones grans que es queden a casa seva, però que amb els seus ingressos han de mantenir dues llars, i això implica que molts cops pateixin privacions.»

Cari Ariño, Ajuntament de Barcelona

3.3 Pobresa severa

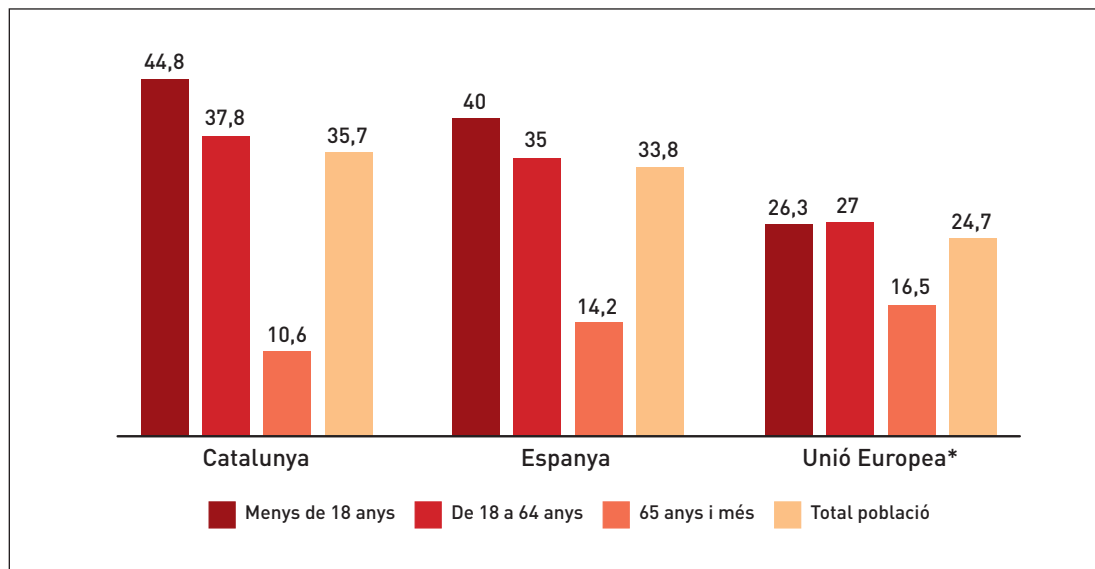
Definicions | Severitat de la pobresa: Percentatge de persones que viuen en llars amb una renda total disponible equivalent inferior al 40%, al 50% i al 70% de la mediana de la renda nacional disponible equivalent per a aquella llar. L'objectiu d'aquest indicador és mesurar el grau de sensibilitat de la taxa de risc de pobresa, posant-la en relació amb altres indicadors propers i permetent una major aproximació a la mesura de la pobresa i la pobresa extrema. El llindar definit per mesurar la taxa és del 60% i aquest indicador cerca els llindars contigus (70%, 50% i 40%), de tal manera que és possible veure com afecten petits canvis en la variació de la renda. | **Bretxa del risc de pobresa:** Mostra en percentatges la distància entre la mediana dels ingressos equivalents a la població en risc de pobresa i el llindar establert. És un valor relatiu que mostra «com de pobres són els pobres». Si el valor és elevat pot indicar una major diferència d'aquest grup respecte els que estan per sobre del llindar, o bé una elevada dispersió dels ingressos dins del grup de risc, cosa que implicaria una major desigualtat dins del grup. Per poder extreure conclusions globals cal combinar la bretxa de risc de pobresa amb els indicadors que fan referència als ingressos.

3. *Els avis, coixí de les famílies en temps de crisi* (13/04/2014, Ara)

La crisi obliga un terç de la gent gran a donar suport als fills (15/06/2012, El Periódico de Catalunya)

Jornada 'Gent Gran i crisi: impactes i reaccions' (2013, Amics de la Gent Gran)

**Gràfic 5. Bretxa del risc de pobresa per grups d'edat.
Comparativa Catalunya, Espanya i Unió Europea, 2015 (%)**

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE i Eurostat
*Unió Europea: Dades 2014

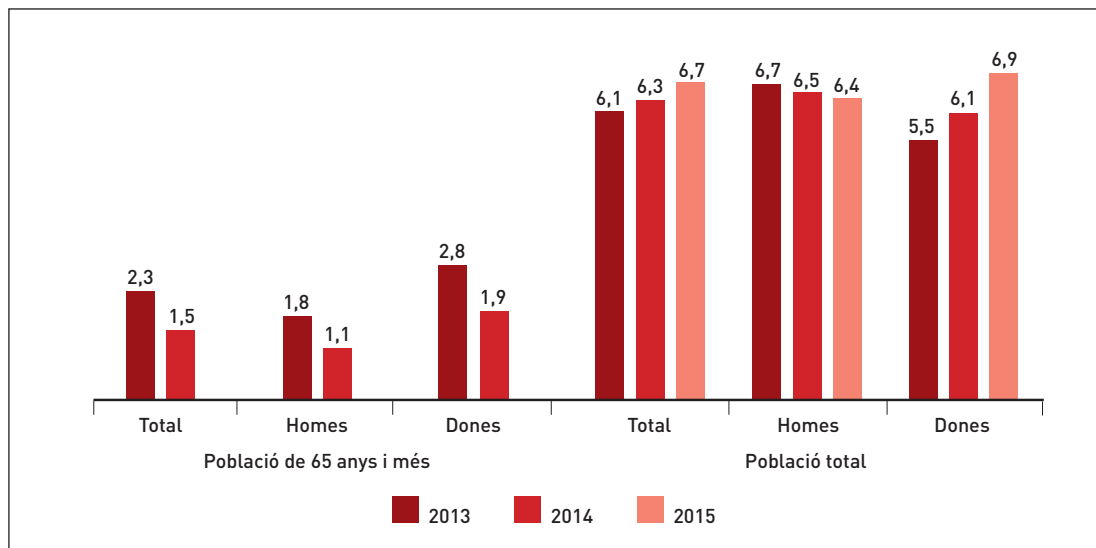
Anàlisi

- Les dades de pobresa severa resulten alarmants per al conjunt de la població, tal com advertíem a l'INSOCAT núm. 6. Respecte a 2013 creix el nombre de persones en situació de pobresa extrema en totes les franges d'edat, sent la franja de 65 anys i més la que menys pateix aquesta situació.

3.4 Privació material severa

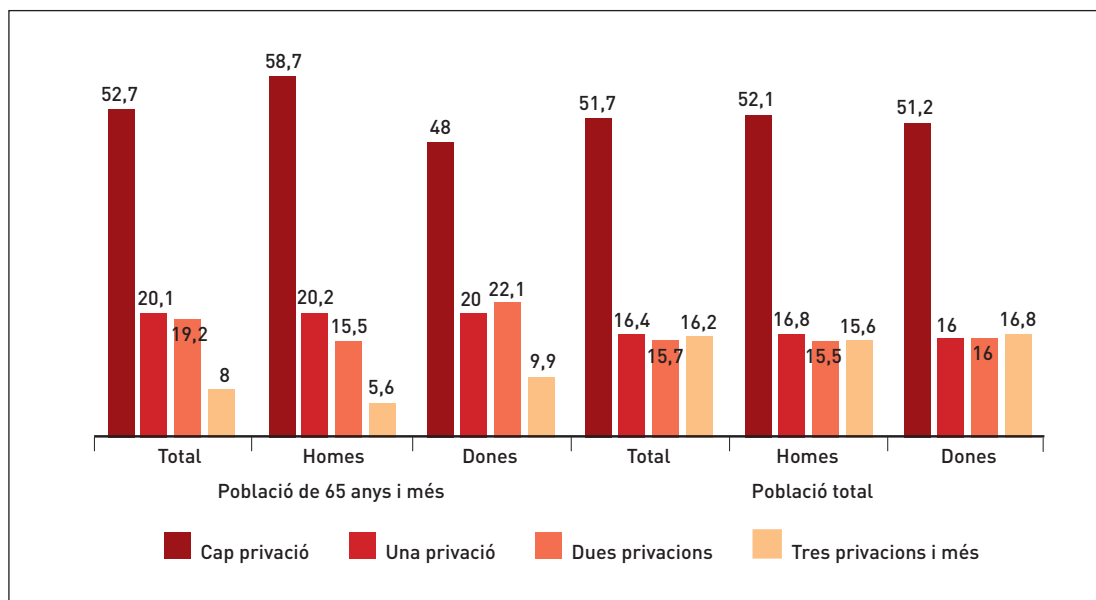
Definició | Percentatge de població que viu en llars que no es poden permetre com a mínim quatre dels següents nou ítems: pagar la hipoteca, lloguer o pagaments a termini; mantenir l'habitatge a una temperatura adequada; una setmana de vacances l'any; un àpat amb carn, pollastre o peix cada dos dies; telèfon; televisió; rentadora; cotxe; fer front a despeses imprevistes, segons indica la taxa AROPE.

Gràfic 6. Població de 65 anys i més amb privació material severa vs població total. Catalunya, 2013-2015 (%)

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE
Les dades de població de 65 anys i més corresponents a 2015 són poc significatives per al càlcul

Gràfic 7. Nombre de privacions materials de la població de 65 anys i més vs població total. 2015 (%)

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Taula 2. Població de 65 anys i més amb privació material per tipus de privacions, per sexe. Catalunya, 2015 (%)

Privació material	Homes	Dones	Total
Vacances mínim una setmana l'any	31,9	40,3	36,7
Carn, pollastre o peix almenys cada dos dies	1,5	1,6	1,6
Mantenir l'habitatge a temperatura adequada	5,0	6,9	6,1
Capacitat per fer-se càrrec de despeses imprevistes	27,9	38,8	34,1
Retards en pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal	1,4	3,5	2,6
No es pot permetre disposar de cotxe	2,3	4,1	3,3
No es pot permetre disposar d'ordinador personal	1,3	2,7	2,1

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Anàlisi

- El 47,3% de la gent gran pateix alguna privació material l'any 2015 i d'aquests, el 19,2% pateix dues privacions materials. La privació material que afecta més la població de 65 anys i més és no poder fer una setmana de vacances l'any i **no poder fer-se càrrec de les despeses imprevistes** (la gent gran té poca capacitat d'estalvi, ja que els seus ingressos depenen majoritàriament de les pensions).

→ Aportacions qualitatives

«La nostra generació ha passat moltes penúries, però si podem, no ens privem de res. Les privacions arriben quan veiem que la nostra família necessita ajuda.»

Enric Ollé, FATEC

«Al llistat de privacions es troben a faltar les qüestions relacionades amb l'adaptació de l'habitatge per la pèrdua progressiva de mobilitat de les persones grans, com ara canviar la banyera per un plat de dutxa. En canvi, és una generació que potser no té la cultura de les vacances que tenen les generacions més joves.»

Samanta Dámaso, Suara

«Com a proposta per a futurs anàlisis cal indicar que les condicions de vida de les persones grans no són les mateixes que les de la resta de la població, i que caldria una adaptació del llistat de privacions a les especificitats del col·lectiu.»

Teresa Crespo, ECAS

3.5 Capacitat redistributiva de les transferències socials

Definició | L'indicador pretén quantificar l'esforç que realitza el sistema de protecció social en la reducció de la pobresa. Es prenen com a referència els ingressos comptabilitzats en tres moments: abans de totes les transferències socials, després de les pensions de jubilació i supervivència, i després de totes les transferències socials.

Taula 3. Taxa de risc de pobresa abans i després de transferències socials per sexe i edat. Catalunya, 2015 (%)

	Homes				Dones				Total			
	Menys de 18 anys	De 18 a 64 anys	65 anys i més	Total	Menys de 18 anys	De 18 a 64 anys	65 anys i més	Total	Menys de 18 anys	De 18 a 64 anys	65 anys i més	Total
Abans de totes les transferències	35,1	32,2	83	40,7	35,9	32	87,1	43,5	35,5	32,1	85,3	42,1
Després de pensions, abans d'altres transferències	33,6	25,6	10,9	24,9	34,3	24,3	18,1	24,9	33,9	24,9	15	24,9
Després de totes les transferències	29,9	17,9	9,1	18,9	28,8	17,6	14,4	19,0	29,4	17,8	12,1	19,0

Font: Idescat, a partir de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Anàlisi

- Les transferències socials redueixen de manera dràstica la taxa de risc de pobresa de la gent gran: gràcies a les prestacions per jubilació, la taxa de pobresa baixa del 85,3% fins el 12,1%. Les principals limitacions d'aquest sistema de protecció públic tenen a veure amb la lògica contributiva de les pensions, que fa que estiguin condicionades per la història laboral. S'observa així una diferència important entre dones i homes: la taxa de pobresa en els homes baixa fins el 10,9%, mentre que la de les dones és d'un 18,1%.

4. HABITATGE

4.1 Règim de tinença i problemes a l'habitatge

Definicions | Règim de tinença de l'habitatge: Sistema a través del qual la ciutadania es pot proveir d'habitatge: compra, lloguer, cessió d'ús, okupació, etc. | Despeses de l'habitatge: inclou lloguers, lloguers subjectius, despesa total de l'habitatge, interessos, assegurances i despeses corrents (aigua, llum, combustible...).

**Taula 4. Règim de tinença de l'habitatge on viu la gent gran.
Catalunya, 2015 (%)**

Propietat sense hipoteca	80,9
Propietat amb hipoteca	7,1
Lloguer a preu de mercat	5,9
Lloguer a preu inferior al de mercat	3,6
Cessió gratuïta	2,5

Font: Microdades ECV - INE 2015

**Taula 5. Problemes a l'habitatge de les persones de 65 anys i més.
Barcelona, 2011 (%)**

	Propietat	Lloguer
Goteres, humitats en parets, podridura en terres, sostres o finestres	10,1	23,6
Problemes en estructura o aluminosi	4,2	7,0
Manca d'espai	4,3	22,1
Manca de llum natural	7,0	13,9
Manca d'ascensor (segon pis o més)	10,52	21,3

Font: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011

Anàlisi

- A Catalunya està molt arrelada la cultura de la propietat, tal com il·lustra el fet que el 88% de les persones grans són propietàries del seu habitatge, davant un 9,5% que viu de lloguer.
- Els problemes en l'habitatge –goteres, humitats, podridures, etc.— tenen efectes negatius en la salut de la gent gran⁴, amb major vulnerabilitat davant el risc de patir patologies com al·lèrgies, malalties respiratòries i ansietat o depressió.

4. *Crisi econòmica i salut*. Sociedad Española de Salud Pública y Administración Sanitaria. 2014

→ Aportacions qualitatives

«En termes de futur, actualment la major part de la gent gran té un pis en propietat, mentre que d'aquí 10 anys és probable que aquest no sigui el cas majoritari.»

Carme Gargallo, Càritas

«Tot i ser minoritàries, hi comença a haver iniciatives per crear cooperatives d'habitatge. Potser l'economia social i solidària pot trobar solucions per canviar el model actual a llarg termini.»

Teresa Crespo, ECAS

«Un dels projectes de Càritas és la unitat de convivència, en què persones grans conviuen en un mateix pis i comparteixen cuina, tenen un lavabo adaptat i estan assistits per professionals de serveis. La llista d'espera és molt alta.»

Carme Gargallo, Càritas

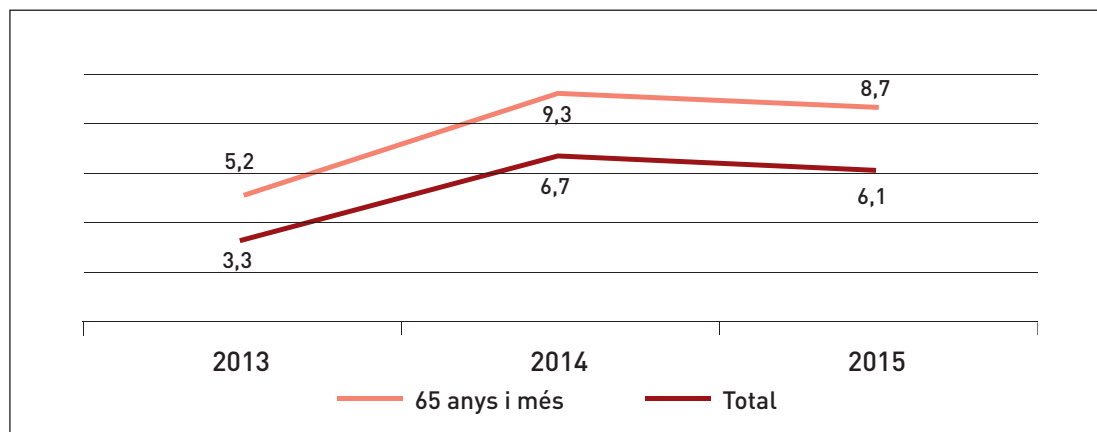
«Quan les persones grans tenen problemes econòmics poden acabar compartint pis amb gent poc recomanable, que arriba fins i tot a aprofitar-se de la seva situació, de la vulnerabilitat i de la necessitat de companyia, per quedar-se amb part de la pensió.»

Samanta Dámaso, Suara

4.2 Pobresa energètica

Definició | Actualment no hi ha una definició consensuada, però s'entén que la pobresa energètica és la dificultat o la incapacitat de mantenir la llar en unes condicions adequades de temperatura (18°C a l'hivern i 25°C a l'estiu) i/o de cobrir les despeses que generen altres subministres necessaris per a la vida quotidiana (aigua, llum i gas).

Gràfic 8. Evolució del nombre de persones de 65 anys i més que no poden mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada vs població total. Catalunya, 2013-2015 %

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE

Anàlisi

- Entre 2013 i 2015 gairebé es duplica el nombre de persones grans que no poden mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada, passant del 3,3% el 2013 al 6,1% el 2015.
- Segons els Observatoris de Vulnerabilitat de Creu Roja, el percentatge de persones grans ateses per l'entitat amb dificultats per mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada va augmentar del 16% al 40% entre 2012 i 2013.

→ Aportacions qualitatives

«Tot i que la taxa de patiment energètic sigui inferior en la franja a partir dels 65 anys, l'impacte en la salut de no poder mantenir la llar a una temperatura adequada és molt més elevat per a les persones grans que per als joves.»

Josep Gómez, Ajuntament de Barcelona

«Hi ha persones que no encenen la calefacció perquè no els pugui la factura, però igualment han de pagar els mínims imposats en la tarifa contractada.»

Fina Castaño, ABD

4.3 Forma de convivència

Taula 6. Persones de 65 anys i més segons forma de convivència més comú. Catalunya, 2013-2015 (%)

	2013	2014	2015
Parella sense fills	47,3	47,6	48,1
Persones que viuen soles	23,8	23,0	22,4
Persones que conviuen en parella i amb algun fill	11,9	13,7	13,2
Persones que no conviuen en parella però formen nucli amb algun fill	7,3	6,7	7,9
Amb altres parents	7,5	7,3	6,8
Amb altres no parents	1,7	1,3	1

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta Contínua de Llars, INE

Anàlisi

- Respecte a 2013 s'observa un lleuger increment de les persones grans que viuen amb algun fill. Aquestes dades poden il·lustrar la tendència a la reunificació sota un mateix sostre de diferents generacions després que els fills s'haguessin emancipat, a causa de la impossibilitat de mantenir dos habitatges. Un estudi de Creu Roja⁵ recull que una de cada tres persones grans han ajudat per primera vegada a la família en els darrers dos anys: 20% amb un ajut econòmic i 6% acollint algun familiar a casa.
- La convivència de diferents generacions després d'haver viscut separades i com a opció no voluntària, per motius bàsicament econòmics, té una sèrie d'efectes en la qualitat de vida i pot dificultar la independència de les persones grans.

5. L'impacte de la crisi en les persones grans. Observatori de la Vulnerabilitat de la Creu Roja a Catalunya. Juny 2012.

→ Aportacions qualitatives

«El grau de dependència de la persona és important pel que fa a la convivència. Quan la persona gran és un actiu que porta els néts a l'escola i prepara els menjars, hi ha menys problemes que quan se l'ha d'atendre perquè no pot caminar i és dependent. Aquesta situació els fa més vulnerables.»

Josep Gómez, Ajuntament de Barcelona

«Com que les persones en actiu tenen situacions molt precàries, els seus pares intenten cobrir les necessitats allà on ells no arriben, fent-se càrrec dels néts o aportant diners. Trobem persones que amb 70 anys tenen uns horaris i activitats semblants a les d'un treballador no remunerat. D'això la convivència també se'n ressenteix.»

Jordi Foix, Els Tres Turons

«La regressió a convivències anteriors sol ser forçada. Les persones grans que són autònomes prefereixen viure soles, si van amb altres és per obligació. I moltes voltes hi ha la promesa de fer-se companyia i que les coses aniran millor, però finalment no és així.»

Cari Ariño, Ajuntament de Barcelona

«La tensió familiar augmenta amb els problemes econòmics i la precarietat. Actualment veiem més casos de maltractaments a gent gran per part dels propis fills o néts.»

Gemma Rocés, Creu Roja

5. SALUT

5.1 Esperança de vida

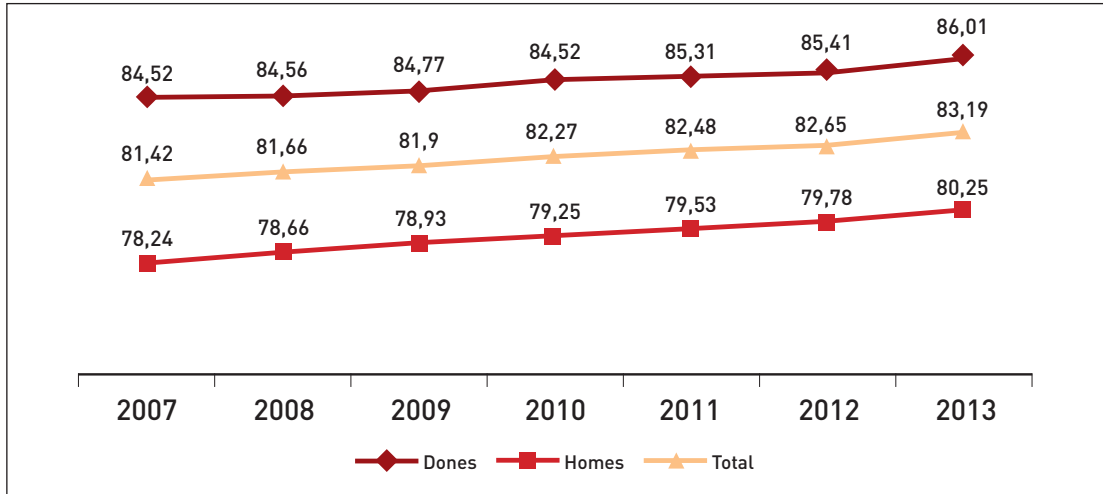
Definicions | Esperança de vida: Nombre d'anys que, de mitjana, pot esperar viure una generació de nounats si les condicions de mortalitat no varien en el futur.

**Taula 7. Esperança de vida al néixer, per sexe.
Comparativa Catalunya, Espanya, UE, 2013 (anys)**

	Homes	Dones	Total
Catalunya	80,3	86	83,2
Espanya	80,2	86,1	83,2
Zona euro	78,9	84,3	81,7
Unió Europea	77,8	83,3	80,6

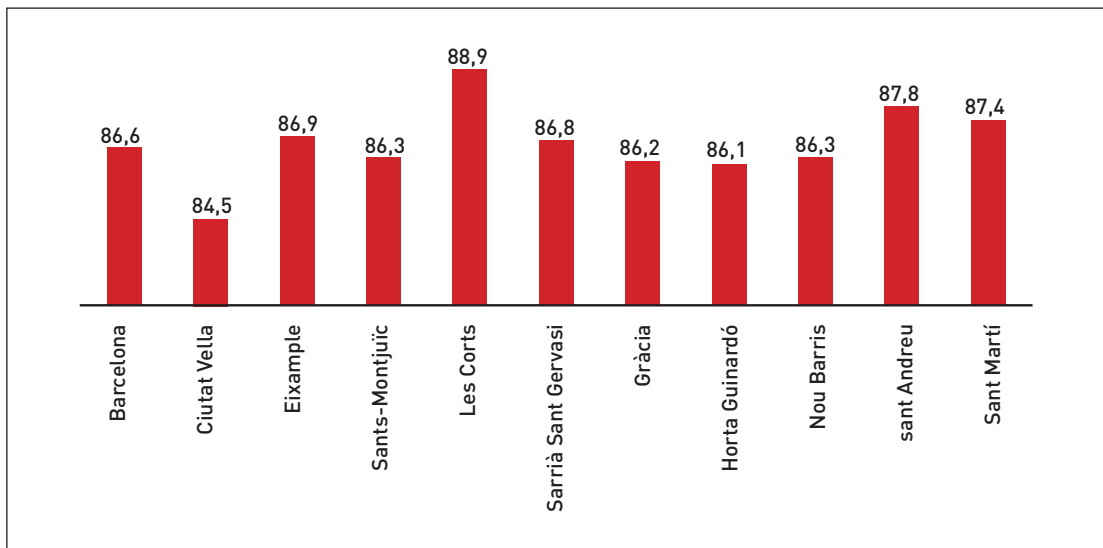
Font Catalunya: Idescat, Departament de Salut.
Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat.

Gràfic 9. Esperança de vida en néixer a Catalunya, 2007-2013 (anys)

Font: Idescat

Gràfic 10. Esperança de vida a Barcelona per districtes. 2014 (anys)

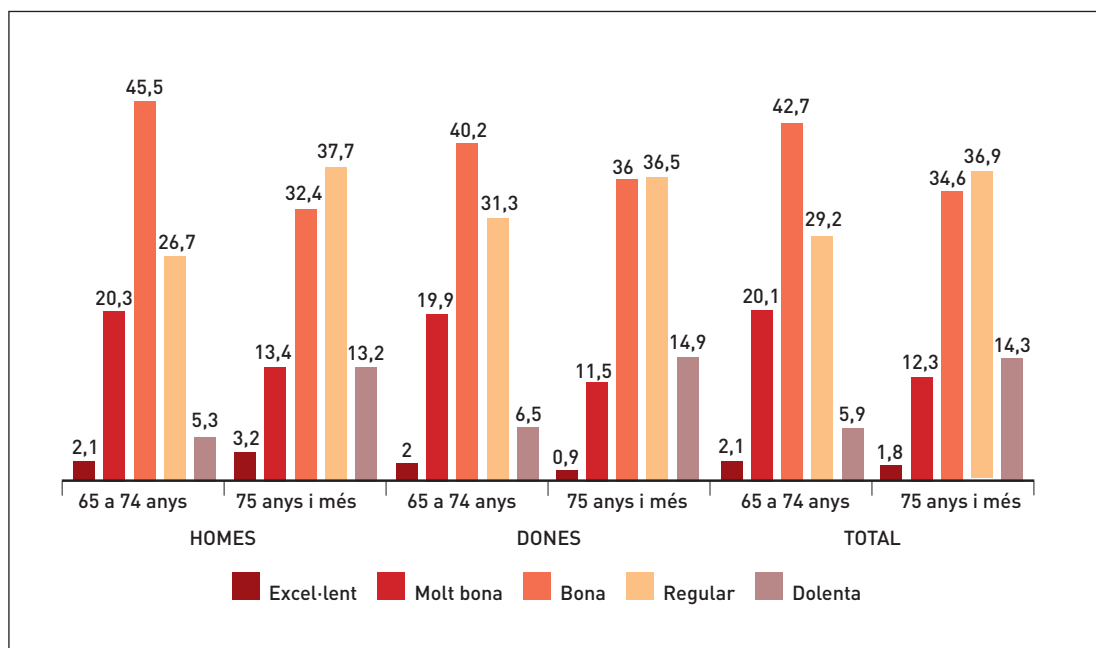
Font: Indicadors sociodemogràfics. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports. Ajuntament de Barcelona.

Anàlisi

- L'esperança de vida de la població catalana és de les més altes d'Europa –83,2 anys davant els 80,6 anys a la Unió Europea— i la correlació es manté entre homes i dones. El fet que **les dones tinguin una major esperança de vida** (gairebé sis anys més), implica un major nombre de vídues, que sovint viuen **soles amb pensions baixes** i representen un dels grups de població més vulnerables, amb major risc de pobresa.
- Les **diferències d'esperança de vida** a la ciutat de Barcelona tenen la seva explicació en la **situació socioeconòmica** de les persones que viuen als diversos districtes i, especialment, barris, que és on més clarament es reflecteix aquesta correlació.

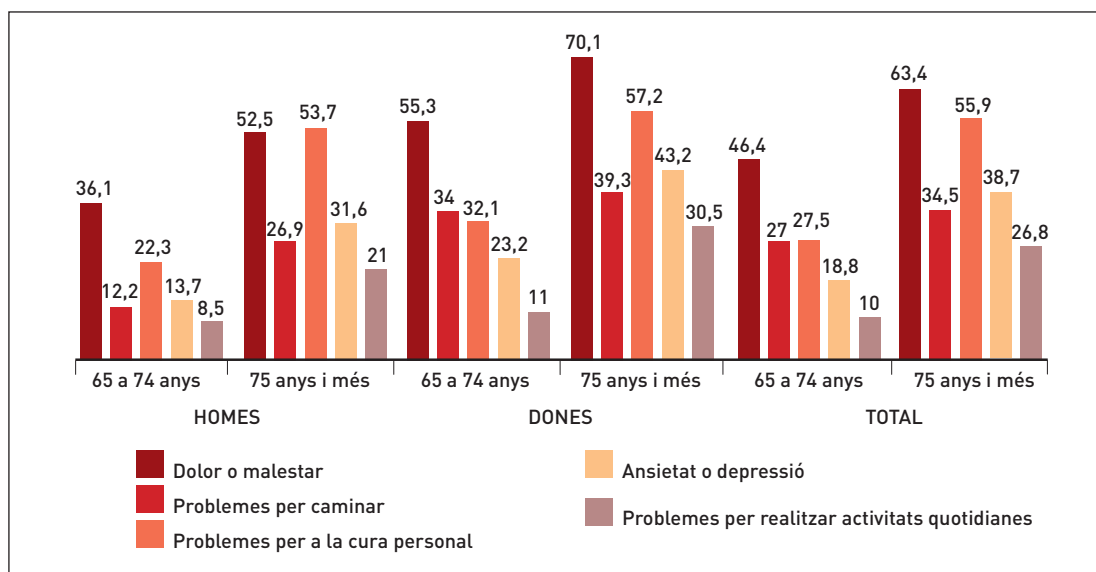
5.2 Percepció de l'estat de salut

Gràfic 11. Autopercepció de l'estat de salut general de les persones de 65 anys i més, per sexe. Catalunya, 2015 (%)

Font: Enquesta de Salut de Catalunya 2015. Departament de Salut

Gràfic 12. Població de 65 anys i més amb problemes que afecten la qualitat de vida relacionada amb la salut. Per sexe. Catalunya, 2015 (%)

Font: Enquesta de Salut de Catalunya 2015. Departament de Salut

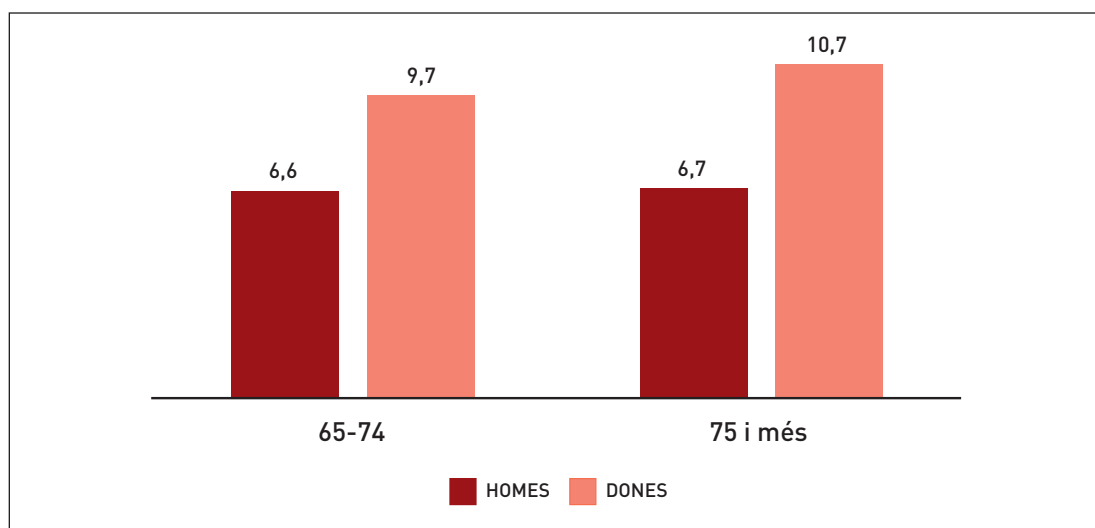
Anàlisi

- L'envelliment comporta un empitjorament de l'estat de salut que constata la pròpia percepció per part de la gent gran, si bé el 64,9% de la població de 65 a 74 anys i el 48,7% de la població de 75 anys i més té una **autopercepció positiva del seu estat de salut**.
- Segons l'estudi *Temps i Gent Gran*⁶, les dones dediquen més temps a les tasques domèstiques, familiars i de cura i pateixen una sobrecàrrega d'activitats. Segons aquest treball, «la cura implica una càrrega rígida de treball durant tot el cicle de vida: una dedicació a la cura d'adults, infants i gent gran, que repercuteix directament en la disponibilitat de temps lliure i en la possibilitat de decidir sobre les preferències pel que fa a l'autocura».
- Segons el Consell de la Gent Gran de Barcelona⁷, les noves situacions de pobresa originen **nous problemes de salut en la gent gran** i incideixen en la seva qualitat de vida. L'encariment dels subministraments bàsics i de l'alimentació, la pèrdua de poder adquisitiu a causa de la congelació de les pensions, el copagament de serveis públics i l'augment de les llistes d'espera poden tenir **riscos per a la salut i la qualitat de vida** de les persones grans.

5.3 Salut mental

Definició | Índex de salut mental: La salut mental a Catalunya s'ha analitzat a l'Enquesta de Salut de Catalunya (ESCA) a partir del *General Health Questionnaire* (GHQ; els individus amb una puntuació igual o superior a 3 en aquest instrument presenten més risc de patir problemes de salut mental).

Gràfic 13. Risc de mala salut mental: població de 65-74 anys vs població 75 anys i més, per sexe. Catalunya, 2015 (%)

Font: Enquesta de Salut de Catalunya 2015. Departament de Salut

6. del Valle Gómez, G (2013): Temps i gent gran. Ajuntament de Barcelona.

7. Declaració sobre l'impacte de la crisi en les condicions de vida de la gent gran. Consell de la Gent Gran de Barcelona. Febrer, 2013.

Anàlisi

- El risc de mala salut mental en la població de 65 anys i més és superior a la mitjana global per a les dones, mentre que per als homes el risc és inferior al de la població de 15 anys i més. Aquest comportament diferenciat es deu principalment a la **sobrecàrrega de les dones grans**, ja que sovint cuiden de néts, pares o altres familiars en situació de dependència, amb els consegüents efectes que això genera.
- Segons el 7è Observatori de Vulnerabilitat de Creu Roja, el 68% de les persones ateses admet que la **situació econòmica li provoca trastorns emocionals**, amb un estat d'ànim en què predomina la tristesa o la fatiga.

6. XARXA RELACIONAL I SOLEDAT

6.1 Soledat

Definició | Índex de solitud: Percentatge que representa la població de 65 anys i més que viu sola sobre la població total d'aquesta franja d'edat.

Taula 8. Llars unipersonals a Catalunya. Persones de 65 anys i més (%)

	Total	Dones	Homes
2015	22,4	75,5	24,5
2014	23,0	74,7	25,3
2013	23,8	74,2	25,8

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta Contínua de Llars, INE

Anàlisi

- **Hi ha més dones grans que homes que viuen soles:** del 22,4% de les persones de 65 anys i més que viuen soles, el 75,5% són dones, un percentatge que ha augmentat en els darrers anys.
- Els canvis en les estructures familiars i l'impacte de la crisi estan provocant **cada vegada més situacions de soledat no volguda en les persones grans**. Segons dades d'Amics de la Gent Gran⁸, s'estima que a Catalunya 175.000 persones majors de 65 anys pateixen soledat no desitjada.
- A la Jornada Internacional sobre la Soledat celebrada el 2011⁹ es van mostrar evidències científiques de l'**impacte de l'aïllament sobre la salut** de les persones grans –augment de la tensió arterial i major risc de mortalitat, entre d'altres– i es va acreditar la soledat com a condició que pot predisposar a situacions d'exclusió social.

8. 23.08.2016 | Nota de premsa d'Amics de la Gent Gran, Crida al Voluntariat

9. Conclusions de la Jornada Internacional de Soledat, 2011. Aïllament social i solitud en la vellesa. Amics de la Gent Gran.

→ Aportacions qualitatives

«Quan la soledat no és volguda, afecta la salut i la supervivència de la persona. El suport de la família és molt important per pal·liar la vulnerabilitat de la gent gran.»

Gemma Rocés, Creu Roja

«Una persona sola no té amb qui expressar les seves dificultats, cosa que fa més difícil detectar patologies o problemes que pugui tenir. També és més vulnerable a estafes, per exemple, per no tenir contacte amb algú altre que li doni suport o un altre punt de vista.»

Samanta Dámaso, Suara

«Cal preguntar-se com sorgeix aquest sentiment de soledat, i els factors que s'hi van sumant. Quan no cal veure ningú es pot caure en la deixadesa, i aquesta pot derivar en depressió. El món exterior sembla ple de perills i la persona entra en una espiral d'automarginació.»

Cari Ariño, Ajuntament de Barcelona

«L'individualisme és un problema social. Els llaços comunitaris i el bon veïnatge poden fer molt per les persones que se senten soles.»

Teresa Crespo, ECAS

6.2 Maltractament de les persones grans

Definició | Risc de maltractament: Efecte de patir accions negatives continuades, normalment sense rellevància penal, causades per persones conegudes o properes. | **Maltractament:** Efecte de patir accions negatives habituals, unes amb rellevància penal i altres no, causades per persones conegudes o properes.

Taula 9. Estimació de volum persones de 65 anys i més víctimes d'accions negatives freqüents a Catalunya, 2015 %¹⁰

Persones maltractades	0,8
Persones en risc de maltractament	2,1

Font: Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya. Edició especial sobre les persones grans. Departament d'Interior. 2015

Nota: Persones afectades en els darrers dotze mesos a partir de novembre 2014

10. L'enquesta elaborada pel Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya està feta a 2.000 persones de 65 anys i més que viuen en el seu domicili. És una de les poques fonts disponibles per abordar aquesta problemàtica. La Taula d'Entitats del Tercer Sector de Catalunya ha utilitzat l'enquesta com a font per a elaborar el dossier *Maltractaments a la gent gran. Una realitat oculta que exigeix respostes*. Debats Catalunya Social. Propostes des del Tercer Sector. Núm. 47, maig 2016.

Taula 10. Dificultats d'arribar a final de mes de les persones de 65 anys i més que han patit accions abusives freqüents

Amb dificultat o moltes dificultats	12,7%
Amb certa dificultat	4,1%
Amb certa facilitat	2,5%
Amb facilitat o molta facilitat	1,9%

Font: Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya. Edició especial sobre les persones grans. Departament d'Interior. 2015

Anàlisi

- Al voltant de 10.500 persones de 65 anys i més declaren haver estat maltractades en els darrers 12 mesos, segons l'Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya. L'enquesta també mostra que el 2,1% de les persones grans catalanes estan probablement en situació de risc per manca d'ajuda quan la necessiten o per l'existència de relacions personals conflictives amb el seu entorn.
- El risc de patir maltractament està estretament relacionat amb situacions d'aïllament social i amb persones de nivell de renda baix. Les persones que declaren arribar a final de mes «amb dificultat» o «amb molta dificultat» han patit, aproximadament, entre cinc i sis vegades més accions abusives que les que arriben a final de mes amb facilitat.

→ Aportacions qualitatives

«Els maltractaments a persones grans són una problemàtica invisible, encara no es pot quantificar en xifres el seu abast real».

Gemma Rocés, Creu Roja

«Només coneixem la punta de l'iceberg en aquesta qüestió. Les persones grans que volen denunciar depenen d'alguna manera de qui els maltracta, tenen por a represàlies o a que la situació empitjori, i això perpetua el conflicte. Des de FATEC oferim un servei de denúncia anònima per ajudar a que més casos surtin a la llum.»

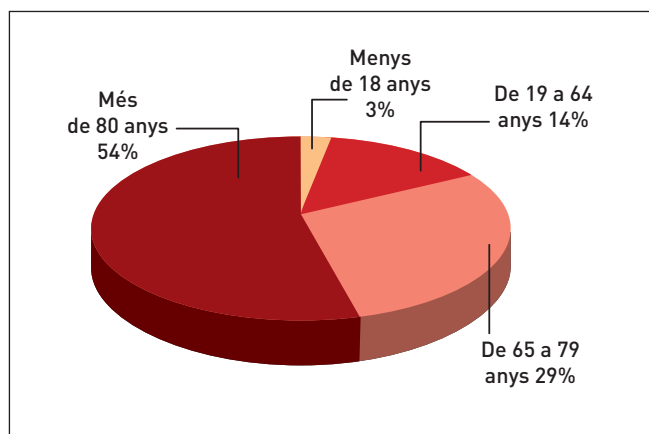
Enrique Peidró, FATEC

7. DEPENDÈNCIA

Definició | Necessitat d'ajuda que té una persona per realitzar les activitats bàsiques de la vida diària, derivada de l'edat, la malaltia i/o la discapacitat, i lligada a la falta o a la pèrdua d'autonomia física, mental, intel·lectual o sensorial.

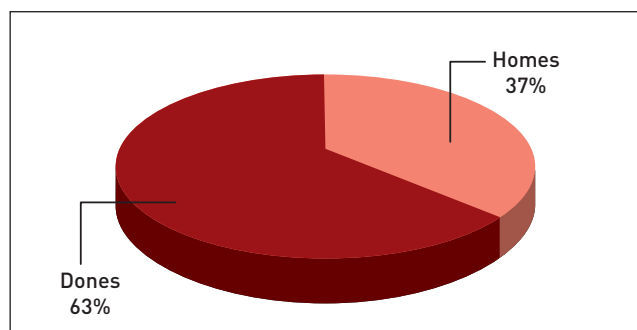
7.1 Perfil dels sol·licitants de prestacions de dependència

Gràfic 14. Perfils dels sol·licitants de prestacions de la Llei de dependència per edats. Catalunya, 2016*

Font: Departament de Treball i Afers socials. Generalitat de Catalunya.
* Dades a 30/06/2016

Gràfic 15. Perfils dels sol·licitants de prestacions de la Llei de dependència per sexe. Catalunya, 2016*

Font: Departament de Treball i Afers socials. Generalitat de Catalunya.
* Dades a 30/06/2016

Taula 11. Perfils de les persones beneficiàries per graus de dependència. Catalunya, 2014-2016

	% Grau 3	% Grau 2	% Grau 1
31/12/2014	34,62%	55,11%	10,27%
31/12/2015	24,64%	40,94%	34,42%
30/06/2016	24,77%	40,18%	35,05%

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

Anàlisi:

- Quasi una quarta part de les persones beneficiàries son «grans dependents» (grau 3) i un 40% tenen «dependència severa» (grau 2). El percentatge de persones beneficiàries amb «dependència moderada» (grau 1) s'ha incrementat de forma important a partir de juliol de 2015, moment en què es reconeix el dret d'aquestes persones a entrar en el sistema¹¹. La **nova distribució dels graus de dependència** s'aproxima, cada cop més, a una distribució on les persones amb dependència moderada (grau 1) i dependència severa (grau 2) concentraran el 75% del total i les persones amb gran dependència es mantindrà al voltant del 25%.

7.2 Evolució de la gestió de les prestacions de dependència a Catalunya**Taula 12. Evolució de les sol·licituds, els dictàmens i el reconeixement del dret a les prestacions. Catalunya, 2012-2016**

	Sol·licituds	Dictàmens	Beneficiaris (dret a prestació)	Dictàmens/ sol·licituds (%)	Beneficiaris/ sol·licituds (%)
31/12/2012	281.176	273.635	169.947	97,32%	60,44%
31/12/2013	280.298	273.548	159.468	97,59%	56,89%
31/12/2014	273.535	266.000	145.690	97,25%	53,26%
31/12/2015	281.036	265.412	207.721	94,44%	73,91%
30/06/2016	284.458	266.655	216.339	93,74%	76,05%

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

Taula 13. Evolució del nombre de persones beneficiàries i de les persones beneficiàries ateses. Catalunya, 2012-2016

	Beneficiaris (dret a prestació)	Beneficiaris amb prestació	Beficiaris atesos / total beneficiaris (%)
31/12/2012	169.947	137.269	81%
31/12/2013	159.468	139.391	87%
31/12/2014	145.690	125.821	86%
31/12/2015	207.721	126.450	61%
30/06/2016	216.339	126.118	58%

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

Anàlisi

- El nombre de sol·licituds i el nombre de beneficiaris amb dret a prestació disminueixen a partir de les retallades del RDL 20/2012, de forma que fins el 2015 no es torna a recuperar el nivell de l'any 2012.
- **A tres quartes parts dels sol·licitants se'ls reconeix el dret a ser beneficiaris del sistema d'atenció a la dependència.**
- Mentre el nombre de persones beneficiàries augmenta, **el número de persones ateses disminueix**. A 30 de juny de 2016, poc més de la meitat (58%) de les persones amb dret a prestacions de dependència n'eren beneficiàries, mentre que a finals de 2012 aquest percentatge era del 81%.

11. La xifra de persones amb grau 1 que figura en el 2014 correspon a aquelles que havien sigut reconegudes abans de gener de 2012, data en que el RDL 20/2011 i, posteriorment, el RDL 20/2012 posposen l'entrada al sistema fins juliol de 2015.

- El nombre de persones beneficiàries no ateses ha augmentat de forma important amb l'entrada de les persones dependents de grau 1, fins arribar a més del 40% de les persones amb dret a prestació.

7.3 Prestacions del sistema d'atenció a la dependència

Definició | Prestacions de dependència: Ajuts derivats de la Llei de la dependència, que poden ser monetaris o en forma de serveis. La relació de prestacions existents es detalla en l'annex 2. | **Servei d'Atenció Domiciliària (SAD):** Servei que té com a objectiu cuidar la persona en situació de dependència al seu domicili per tal de prevenir l'entrada a un servei residencial.

**Taula 14. Nombre de prestacions per persona beneficiària atesa.
Catalunya, 2012-2016**

	Beneficiaris amb prestació	Total prestacions	Ràtio prestacions / beneficiari atès
31/12/2012	137.269	173.913	1,27
31/12/2013	139.391	183.789	1,32
31/12/2014	125.821	167.140	1,33
31/12/2015	126.450	181.624	1,44
30/06/2016	126.118	161.024	1,28

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

**Taula 15. Evolució de les prestacions de dependència.
Catalunya, 2012-2016**

Prestacions	Total a 31/12/2012	Prestació / total (%)	Total a 30/06/2016	Prestació / total (%)	Diferència 30/06/2016/ 31/12/2012
Prevenió i promoció	2.653	1,53%	1.391	0,86%	-1.262
Teleassistència	14.355	8,25%	16.255	10,09%	1.900
Ajuda a domicili	16.186	9,31%	20.940	13,00%	4.754
Centres dia/nit	7.281	4,19%	11.029	6,85%	3.748
Residències	17.321	9,96%	25.630	15,92%	8.309
Subtotal «serveis»	57.796	33,23%	75.245	46,73%	17.449
Vinculada servei	13.144	7,56%	9.285	5,77%	-3.859
Cuidadors familiars	102.956	59,20%	76.481	47,50%	-26.475
Assistència personal	17	0,01%	13	0,01%	-4
Subtotal «monetàries»	116.117	66,77%	85.779	53,27%	-30.338
Nº prestacions	173.913	100,00%	161.024	100,00%	-12.889
Núm. de persones ateses	173.569		126.118		-11.151

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO

Taula 16. Grau de cobertura de les places residencials públiques per a persones beneficiàries de les prestacions de dependència. Catalunya, 2012-2016

	Grau 3+Grau 2	Places residencials públiques	% cobertura
31/12/2012	148.023	17.321	11,70%
31/12/2013	142.025	21.180	14,91%
31/12/2014	130.730	20.610	15,77%
31/12/2015	136.231	28.908	21,22%
30/06/2016	140.504	25.630	18,24%

Font: Estadístiques de la dependència. IMSERSO i elaboració pròpia

Anàlisi

- La ràtio de prestacions per persona beneficiària atesa augmenta progressivament en els darrers quatre anys, però disminueix al llarg de 2016 fins arribar al nivell de 2012, situant-se en 1,28 a juny de 2016. Això pot indicar una major exigència en la **limitació de les compatibilitats entre prestacions**.
- **Les prestacions en serveis augmenten** en 17.449 en el període 2012-2016 (primer semestre), mentre que **les prestacions monetàries disminueixen** en 30.338. La prestació de cuidador familiar és la que mostra el major descens (26.475 menys de 2012 a 2016), la qual cosa reflecteix la voluntat del RDL 20/2012 de reduir aquesta prestació per tal que sigui substituïda per prestacions en serveis.
- El **percentatge de cobertura de places residencials** (18,24% a 30 de juny de 2016) mostra una disminució respecte a l'any 2015, malgrat que la seva evolució ha estat creixent des de 2012.

→ Aportacions qualitatives

«No s'està arribant al mínim marcat dins del pla estratègic de la Generalitat d'atenció al 4% de majors de 65 anys. La llei també marcava entre 40 i 70 hores d'atenció domiciliària al mes i se'n fan unes 12. D'altra banda, hi ha programes d'atenció a situacions de manca d'autonomia que completen algunes deficiències del sistema estatal de dependència, com ara les teleassistències.»

Luis Berrios, Diputació de Barcelona

«No hi ha suficients mitjans, recursos i formació per atendre a persones que són grans dependents. Tenim un alberg a l'Hospitalet que hauria de ser per a persones sense sostre no dependents, però ens arriben casos de persones desateses amb dependències físiques importants, i no els podem atendre com cal.»

Samanta Dámaso, Suara

«La qüestió econòmica és clau, la crisi ens ha portat a una transformació total dels models de convivència. En alguns casos, les famílies necessiten la pensió de l'avi per a la subsistència de tots els seus membres i no poden costejar un centre de dia per a persones dependents».

Fina Castaño, ABD

7.4 Finançament

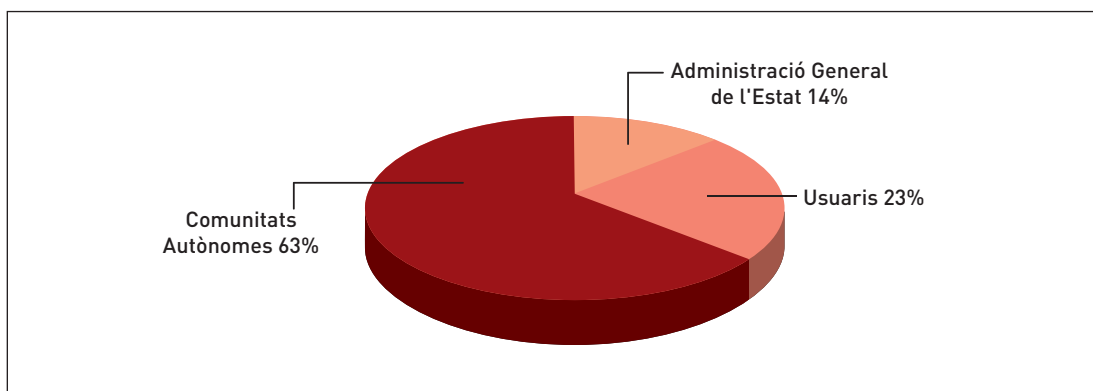
Definició | El 'nivell mínim' de finançament és l'aportació que fa l'Administració Central de l'Estat a les autonomies per cada persona atesa i és una quantitat mínima garantida per llei. L'import del nivell mínim el fixa el Govern central anualment. La quantitat que aporta està en funció del grau de dependència i no en funció del cost de les prestacions.

Taula 17. Evolució de l'aportació de l'Estat en concepte de «nivell mínim», 2012-2015

	Ingressos Nivell Mínim / beneficiaris atesos (€ any)
2012	1.868,01
2013	1.612,56
2014	1.554,21
2015	1.576,30
Variació 2012/2015	-15,62%

Font: Cáritas Española (2015): Documentación social, nº 177, pg 188.

Gràfic 16. Finançadors de la despesa en dependència a Catalunya, 2015

Font: Montserrat, J. (2015): El modelo de financiación de la atención a la dependencia en Documentación social, nº 177 y elaboración propia.

Anàlisi

- El **copagament** que aporten els usuaris per gaudir de les prestacions suposa un finançament del **23% del cost de les prestacions** de dependència, aproximadament. La mitjana anual de copagament per usuari s'estima, el 2014, en 2.389 euros. L'actual nivell de copagament representa un esforç econòmic important per moltes famílies i és un dels factors pel qual algunes persones beneficiàries de les prestacions de dependència refusen d'acceptar serveis o proposen reduir el nombre d'hores d'atenció del SAD.
- L'**aportació de l'Administració General de l'Estat a través del 'nivell mínim'** ha disminuït des del 2012 en un 15,62%, de forma que l'aportació anual per persona beneficiària ha passat de 1.868,01€ a 1.576,30.

- L'administració local també contribueix al finançament de la despesa de les prestacions de dependència a través del Servei d'Ajuda a Domicili, que cofinança amb la Generalitat, i els equips de professionals que confeccionen els PIA. Actualment no hi ha dades disponibles sobre la quantia estimada d'aquesta aportació.

8. PENSIONS

Definicions | Sistema públic de protecció social: Té com a objectiu compensar la pèrdua d'ingressos derivats de la sortida del mercat laboral (pensió de jubilació), de la pèrdua d'ingressos per la mort del cònjuge (pensió de viduïtat), de la incapacitat per treballar (invalidesa) o d'altres circumstàncies. Inclou les pensions contributives i les pensions no contributives (PNC) i s'estructura en dos subsistemes: el de la Seguretat Social i el de Classes Passives. El Sistema de Seguretat Social inclou més del 90% dels pensionistes i el de les Classes Passives –en fase d'extinció– el 10% restant; en formen part el col·lectiu de funcionaris no cedits a les Comunitats Autònomes, els polítics i els cossos dels poders judicials i de la Policia Nacional. Atès que les Classes Passives constitueixen un sistema residual, les estadístiques incloses en aquest informe només es refereixen a les pensions de la Seguretat Social. | **Pensions contributives:** són aquelles derivades d'haver cotitzat a la Seguretat Social, sempre i quan el «causant» compleixi uns determinats requisits, els quals varien segons el tipus de pensió. Les pensions contributives inclouen les de jubilació, viudetat, invalidesa, orfenesa i a favor de familiars, a més de les extingides prestacions del SOVI. Les pensions contributives de jubilació i viudetat que es generen a partir de 2016 i que corresponguin a dones que hagin tingut almenys dos fills s'incrementaran en un 5% per a dos fills, un 10% per a tres fills i un 15% per a més de tres fills. Quan la pensió de la dona arriba al límit màxim, el complement per a fills es redueix a la meitat. Aquest **no complement a les pensions contributives de les dones** no té efectes en les pensions generades amb anterioritat a 2016, ni per a les PNC, ni per a les pensions de jubilació anticipada. | **Les pensions no contributives** són per a aquelles persones que no tenen dret a rebre una pensió contributiva i estan en situació de pobresa.

8.1 Pensions de jubilació

Definició | Pensions contributives de jubilació: Assignació econòmica que rep una persona jubilada per haver-se retirat del món laboral. Necessita complir uns determinats requisits d'edat i nombre d'anys cotitzats. El 2016, l'edat legal per jubilar-se és de 65 anys i quatre mesos, a no ser que la persona hagi cotitzat 36 anys, la qual cosa li permetria jubilar-se als 65 anys. El nombre mínim d'anys cotitzats és de 15, dels quals dos han d'estar dins dels 15 anys immediatament anteriors a la data de la jubilació. No obstant això, les persones es poden jubilar abans del 65 anys per voluntat pròpia o per jubilació forçosa quan estan en situació d'atur. A més, hi ha alguns règims especials com el de la mineria del carbó i els treballadors del mar que es poden jubilar abans del 60 anys.

Taula 18. Percentatge de pensions de jubilació sobre la població de 65 anys i més. Catalunya, 2014

	Pensionistes jubilació 65 anys i més	Població 65 anys i més	% pensions jubilació/pob. 65 anys i més.
Homes	460.500	580.090	79,38%
Dones	352.500	788.044	44,73%
TOTAL	813.000	1.368.134	59,42%

Font: Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones y pensionistas. MCVL_2014 i Idescat

Taula 19. Nombre de pensions de jubilacions per trams de quantia

	Inferior al SMI	(%)/total	Del SMI a 1.000€	(%)/total	De 1.000 a 1.500€	(%)/total	1.500 a 2.000€	(%)/total	2.000 a pensió max.incluida	(%)/total	Total pensions
2012	436.095	44%	197.009	20%	186.488	19%	100.402	10%	82.393	8%	1.002.387
2013	427.722	42%	198.772	19%	198.109	19%	106.543	10%	95.497	9%	1.026.643
2014	422.580	40%	203.132	19%	202.909	19%	110.597	11%	105.733	10%	1.044.951
2015	416.818	39%	204.492	19%	207.076	20%	114.210	11%	116.742	11%	1.059.336

Font: Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones y pensionistas.

Anàlisi

- **Només un 45% de les dones majors de 65 anys tenen pensió de jubilació**, mentre que quasi un 80% dels homes majors de 65 anys en són beneficiaris. El baix percentatge en les dones és un indicador de major probabilitat de pobresa.
- Quasi un 40% de pensions de jubilació tenen un import inferior al salari mínim interprofessional (SMI)¹² i quasi un 60% (58% el 2015) tenen un import inferior a 1.000 euros mensuals¹³. S'observa que la proporció de pensions de jubilació per sota del SMI disminueix progressivament.
- **Les pensions discriminen per sexe**: les dones majors de 65 anys tenen una pensió de jubilació un 44% inferior a la dels homes.

→ Aportacions qualitatives

«El futur és molt incert. Amb les taxes d'atur que hi ha actualment, molta gent jove no cotitzarà el suficient per tenir pensió.»

Teresa Crespo, ECAS

12. Salari Mínim Interprofessional anual en 2015: 9.080,40€. La quantitat mensual és de 756,70 euros. Es cobra en 14 pagues.

13. Import mensual és el resultat de dividir per 12 mesos la quantia anual de les 14 pagues de la pensió.

8.2 Pensions de viudetat

Definició | Pensions de viudetat: Les pensions de viudetat són aquelles pensions que rep la vídua o el vidu derivada de la mort del cònjuge si estava cotitzant¹⁴ a la Seguretat Social en el moment de la defunció. Poden ser concurrents amb qualsevol altra pensió, per exemple amb la de jubilació i/o amb la percepció de rendiments del treball o del capital.

Taula 20. Nombre i mitjana de les pensions de viudetat de majors de 65 anys. Catalunya, 2014

	Núm pensionistes de viudetat majors 65 anys.	(%)	Pensió mitjana viudetat → 65 anys (€)
Homes	25.575	7,8	482,45
Dones	302.850	92,2	748,12
Total	328.425	100	727,43

Font: Estadísticas de la Seguridad Social. Pensiones i pensionistes.

Taula 21. Nombre de pensionistes majors de 65 anys només amb pensions de viudetat. Catalunya, 2014

	Total pensió viudetat (A)	Nº pensionistes només pensió viudetat (B)	(% B/A)
Homes	25.575	1.700	6,6%
Dones	302.850	139.025	45,9%
Total	328.425	140.725	42,8%

Font: Seguridad Social. MCVL 2014

Anàlisi

- El 92% de les pensions de viudetat són de dones majors de 65 anys.
- Un 43% dels pensionistes majors de 65 anys només cobren la pensió de viudetat. L'evolució interanual del nombre d'aquest tipus de pensions mostra una tendència decreixent.

→ Aportacions qualitatives

«Tant el Parlament de Catalunya com el Congrés dels diputats a Madrid van acordar que les pensions de viudetat havien d'augmentar fins al 70 o 75% de la base de cotització del cònjuge. Però aquestes resolucions s'han quedat en algun calaix, sembla que esperen que les vídues més grans morin.»

Enric Ollé, FATEC

14. Cotitzant o assimilat a l'alta a la Seguretat Social.

8.3 Pensions no contributives

Definició | Pensions no contributives (PNC): Prestacions que reben aquelles persones que no tenen dret a rebre una pensió contributiva i estan en situació de pobresa, la qual cosa significa que els ingressos de la unitat familiar han de ser inferiors a un determinat nivell de renda. Es computa la suma dels ingressos de tots els membres de la família i el límit d'ingressos per ser beneficiari augmenta en funció del nombre de persones amb rendes (vegeu Taula 22). A partir de 2013 s'afegeix la condició d'haver residit almenys 10 anys en territori espanyol, dels quals dos han de ser els anteriors a la data de sol·licitud de la prestació.

Taula 22. Límit d'ingressos de la unitat de convivència per accedir a una PNC. 2016

	Nº convivents	Límit dels ingressos (€ any)
Viu sol	1	5.150,6
Vivint amb cònjuge i/o parents fins el segon grau de consanguinitat	2	8.756,02
	3	12.361,44
Si alguns dels convivents són els pares o els fills	4	15.966,86
	2	21.890,05
	3	30.903,60
	4	39.917,15

Nota: La llista del nombre de convivents pot ser superior a 4.

Font: IMSERSO.

Taula 23. Evolució de la pensió mitjana de les pensions no contributives de jubilació. Catalunya, 2012-2015

	Pensió mitjana (€ mes)	Evolució interanual
2012	333	
2013	359	7,81%
2014	378	5,29%
2015	360	-4,76%

Font: Idescat.

Anàlisi

- Hi ha un 2,3% de persones majors de 65 anys que no tenen accés a una pensió contributiva i viuen en situació de pobresa. L'evolució anual del número de PNC de jubilació mostra una tendència creixent en els dos darrers anys.
- La quantia de la pensió mitjana mostra un descens el 2015 respecte l'any anterior, la qual cosa és indicativa de les limitacions per accedir a la quantia màxima de la pensió.
- Les PNC penalitzen el fet de conviure dos o més persones amb dret a rebre aquesta prestació. La quantia mensual de 367,90 euros/mes (2016) disminueix si són dos beneficiaris fins a 312,72 € per a cadascun d'ells; si són tres, la quantia és de 294,32 euros; i així progressivament.